

з Y-ком у фізичний контакт». Базовою лексемою цієї групи в англійській мові є *to cheat* “to gain an advantage over or deprive of something by using unfair or deceitful methods”, еквівалентом якої в українській мові є *шахраювати* «вдаючись до хитрощів, підступів, обдурювати кого-небудь» [5].

5. Висновки.

Під каузативною ситуацією розуміється ситуація, яка складається із двох мікроситуацій, пов'язаних між собою відношенням каузації, та відображають причинно-наслідкові відношення між об'єктом і суб'єктом. Під дієсловами каузації розуміються перехідні суб'єктно-об'єктні дієслова із значенням переводити в інший стан або спричинювати виконання дії.

Для розмежування видів каузації виступає саме семантика каузативного дієслова. Семантика дієслів каузації правовою та протиправною дією англійської та української мов показує, що існують випадки, коли відношення між каузатором та каузатом може бути як контактним, так і дистантним.

Список використаних джерел:

1. Глушук Г. Каузальність та каузативність – якісні різновиди каузації / Г. Глушук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». – 2009. – Вип. IX. – С. 209–212.
2. Залужна О. О. Привативні дієслова в англійській та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Ольга Олексіївна Залужна. – Донецьк, 2014. – 283 с.
3. Недялков В. П., Сильницький Г. Г. Типология морфологического и лексического каузативов / Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив. – Ленинград: Наука, Ленинградское отделение, 1969. – С. 20–50.
4. The Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ldoceonline.com>
5. Словник української мови / Під ред. І. К. Білодіда та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/Bilodid>

Ісачук Н.В.

студентка,

Науковий керівник: Ільченко І.І.

кандидат філологічних наук, доцент,

Запорізький національний університет

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАРОСЛОВ'ЯНІЗМІВ У РОМАНІ П. ЗАГРЕБЕЛЬНОГО «ЄВПРАКСІЯ»

Лексика української літературної мови увібрала в себе 10 відсотків запозичень, окремий шар з яких становлять старослов'янські – лексичне, фразеологічне або фонетичне запозичення із старослов'янської мови. Найдавніші запозичення в українській мові є досить цікавими і завжди

захоплювали та будуть захоплювати лінгвістів. Тема старослов'янських, які вживаються у художніх творах XIX – XX ст. є особливо цікавою, адже в цей період формується нова українська література та нова українська літературна мова.

Одним з представників XX століття, який у своїй романістиці зобразив давноминулі події і активно використовував запозичення є найпопулярніший український письменник свого періоду – П. Загребельний. В історичній романістиці П. Загребельного на перший план виходить образ жінки. Особливу увагу на роль і місце жінки в історії звернув письменник у романі «Євпраксія», він намагається зрозуміти психологію жінки, мотивацію її вчинків [3, с. 107].

У художніх творах XIX-XX ст. фіксується велика кількість запозичень із старослов'янської мови. Специфічні ознаки старослов'янських проявляються як у фонетичній, так і в морфологічній, словотвірній будові відповідних лексем на фоні власне української лексики. Можна виділити такі фонетичні риси старослов'янських у романі «Євпраксія»:

1. Звукосполучення *-ра-, -ла-* (не повноголосся) між приголосними у коренях слів, яким відповідають повноголосні, східнослов'янські за походженням, звукосполучення [оро], [оло]: *над ним єдиний і неподільний глава – первосвященик римський* [1, с. 328]; *найпостидніші пороки: **срамота**, **ббивства**, **засліплена боротьба пристрастей**, **грабіж і блуд*** [1, с. 230];

2. Початкові сполучення *ра-, ла-*, які у східнослов'янських мовах мають відповідники [ро], [ло]: *Коли й написано, що Святослав сплотив сина з **рабинєю** Малушею* [1, с. 7]; ***рабиня** та – з князівського роду, донька древлянського князя Мала* [1, с. 12];

3. Сполучення *жд*, якому у східнослов'янських мовах відповідає *ж / дж*: *який щороку виникає переляк і **страждання** серед чеберяйчиків* [1, с. 22]; *завжди було **нужденне** навіть для тих, хто там освоївся так чи інакше, для замандрованих же людей* [1, с. 37].

Помітне місце в романі П. Загребельного займають слова, у складі яких виділяються морфеми (префікси та суфікси) старослов'янського походження. На словотвірному рівні старослов'янські основи є досить продуктивними. У романі «Євпраксія» є велика кількість слів, безпосереднім джерелом для творення яких виступили старослов'янські основи та дериваційні морфеми.

1. Словотворчими суфіксами старослов'янського походження є:

- **-тель-** (*невблаганний **каратель** неправди* [1, с. 103]; *він – власник, володар, **повелитель** цієї молододі* [1, с. 104]);

- **-ство-** (*Було урочисто проголошено імператорське **покровительство*** [1, с. 192]; *Вічні муки або вічне **блаженство** однаково судилися і для духа і для тіла* [1, с. 198]);

- **-тв(а)-** (*Була **битва** на Ніжатиній ниві коло Чернігова* [1, с. 32]; ***Молитва** чи закляття, звинувачення чи благання, вказівка чи **упередження?*** [1, с. 161]; *А вона щоразу лиш **жертва!*** [1, с. 317]);

- **–знь-** (*боязнь з дрозжем прийшла на мене і вкрила мене тривогою* [1, с. 100]);

- **–ес-** (*час од часу творити чудеса для вибавлення падшого людства* [1, с. 165]; *небеса, п'яні від вітрів, знов зустрічали її, але не впізнавали Євпраксії* [1, с. 358]).

Варто зазначити, що відомий суфікс **-тель**, що вживається у романі зі значенням «особа, що робить певну дію» у сучасній українській мові в цьому значенні не вживається (вимикач, збільшувач, розпилювач). Навпаки, в українській мові цей суфікс вживається з початковим значенням і є продуктивним компонентом для творення таких слів, як визволитель, вихователь.

2. Префікси старослов'янського походження:

- **воз-/вос-** (*сам воздвиг по намові своєї матері Гертруди* [1, с. 145]; *Цим він полегшує душу рослин, і вмираюче тіло знов оживає і воскресає, радіючи злиттю з коханою* [1, с. 125]);

- **пре-** (*тепер вважав прекрасним мати одяг тої барви, яку дала йому природа* [1, с. 42]; *сталося майже відразу після його презирливих слів* [1, с. 114]);

- **пред-** (*їй присвилось предзнамення майбутнього* [1, с. 246]);

3. Старослов'янські одиниці, які є компонентами складних слів:

- **благо-** (*Дочко моя, приніс тобі благословення від найсвятішого папи* [1, с. 266]; *спочиває найвища благодать* [1, с. 306]; *ніби благочестя ваше будується на любові* [1, с. 338]);

- **добро-** (*сприяє вихованню добродетельності у багатьох* [1, с. 242]; *сподівалася розмови щирої, доброзичливої, майже батьківської* [1, с. 313]);

- **зло-** (*бо тепер доводиться торкнутися чвар, підступності, злодіянь* [1, с. 70]; *писати правду небезпечно, а брехати злочинно* [1, с. 74]);

- **град-** (*що в Царграді правитимуть три брати-василевси* [1, с. 21]; *мерщій спорядив своє посольство в Царград* [1, с. 122]).

Крім того, у сучасній українській мові за допомогою старослов'янського словотворчого компонента **благ-**, **-ласт-**, **пре-**, **пред-**, **воз-** утворено такі сучасні лексеми: *благоустрій, властолюбний, пресуворий, презлий, представляти, возвеличити*. Відповідно, старослов'янізмами у романі «Євпраксія» потрібно вважати тільки ті, які дійсно виникли у системі старослов'янської мови, а не утворилися пізніше на ґрунті східнослов'янських мов за допомогою словотвірних засобів старослов'янського походження.

Тепер варто звернутися до особливої групи – лексичних старослов'янізмів. Вона є найбільш традиційною для історичних романів, адже такі старослов'янізми активно вживаються в творах на історичні теми. П. Загребельний використовує лексичні старослов'янізми для досягнення ефекту урочистості й небуденності, для відтворення колориту минулого життя, типізації та індивідуалізації певних рис характеру персонажів, надання зображуванім подіям ефекту експресії.

1. Старослов'янська лексика, яку автор увів в історичний роман, наближає мову художнього тексту до мови зображуваної епохи: *Він вибрав владу, бо вища за повноту життя й усміх жони гідність володаря* [1, с. 139].

2. У романі «Євпраксія» дуже часто вживається лексичний старослов'янізм «отець» (ідеографічний синонім до слова «батько»). У процесі історичного розвитку це слово розширило свою семантику. Академічний тлумачний словник української мови подає два визначення цього поняття: 1. діал., уроч. Батько. 2. церк. Титул служителів культу, а також форма звертання до них [4, V, с. 804]. *Князь змолоду був боголюбивий, любив правду, був також воздержан і за це любимий отцем своїм* [1, с. 31]; *Київський цар, ваш отець, у грамотах до мене просить, аби ви на свій розсуд могли розпоряджатися його послами* [1, с. 138].

3. Від лексеми «отець» виникло багато дериватів. Одним з найпоширеніших є вотчина. Ця лексема походить від давньоруського «отчина» (у давній Русі, а згодом у Російській державі до XVIII ст. – феодална земельна власність, яку можна було заповідати, продавати [4, V, с. 814]), що сьогодні означає «батьківщина»: *Всеволод опинився у Курську у вотчині свого брата Святослава* [1, с. 10].

4. Лексичним синонімом до слова «чоловік» є старослов'янізм «муж». У давньоруській мові слово «муж» передавало 2 значення: 1. книжн. Державний, науковий, громадський діяч. 2. заст., уроч. Чоловік [4, IV, с. 820]. *Київський великий князь Всеволод всіма визнавався мужем високо вченим* [1, с. 49]; *І вітром наближалась Євпраксія до свого мужа, ближче, ближче, ближче* [1, с. 60].

5. Лексема «чадо», яка у сучасній українській літературній мові відноситься до застарілих і функціонує у народній мові як «дитина, діти» або у переносному значенні – породження чого-небудь (епохи, певного соціального середовища або угруповання, якихось впливів) [4, XI, с. 263]: *Всеволод вважався найрозумнішим із синів і був найулюбленішим чадом великого князя* [1, с. 11].

Отже, у історичному романі П. Загребельного «Євпраксія» старослов'янізми вживаються для номінації різних предметів та явищ матеріального та духовного світу. Майстерне використання старослов'янізмів у творі дало можливість автору не просто передати ідею твору, а відтворити історичний колорит, наблизити мову твору до мови зображуваної епохи, створити певну піднесеність та урочистість твору, привернути увагу читача.

Список використаних джерел:

1. Загребельний П. А. Євпраксія. – Харків: Фоліо, 2002. – 369 с.
2. Корнієнко С. І. Засоби створення урочисто-піднесеного стилю за допомогою старослов'янської лексики // Актуальні проблеми слов'янської філології. – К.: Знання України, 2003. – С. 81-88.
3. Санакоєва Н. Д. Почуття провини як рушійна сила життєвої філософії Роксолани і Євпраксії з однойменних романів П. Загребельного / Н. Д. Санакоєва // Вісник Запорізького державного університету: Філологічні науки. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – №2. – С. 105-108.

4. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980.

Мельник А.А.

Науковий керівник: Таран О.С.

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

**КОЛОРАТИВИ РОЖЕВИЙ В УКРАЇНСЬКІЙ
І PINK В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ:
ЕТИМОЛОГІЯ, СЕМАНТИКА, ДИСТРИБУЦІЇ**

Окреме місце в семасіологічних дослідженнях посідають праці, присвячені колоративам як окремій групі словника мови. Т. Семашко називає такі її характеристики: 1) історична стійкість, 2) різноманітність словотвірної структури лексем, 3) містка семантична структура, зумовлена, з одного боку, багатством хроматичної гама об'єктивної дійсності, а з другого, – соціокультурною сутністю кольору, що втілюється в його експресивній, асоціативній та символічній значущості [4, с. 14]. Символічні значення є культурно зумовленими, а тому не збігаються в різних мовах. Наприклад, в європейських культурах одне з багатьох значень *чорного* кольору пов'язують з трауром, сумом, болем, тоді як *білий* асоціюють із життям, чистотою, чесністю, радістю та шлюбом. У східних культурах, навпаки, кольором оплакування і трауру визнано білий, а не чорний [1]. Тож вивчення семантичного розвитку колоративів вимагає комплексного застосування синхронічного і діахронічного підходів, а саме – етимологічного аналізу, семно-компонентного й дистрибутивного.

Дослідження семантичної структури колоратива *рожевий* в українській та *pink* у англійській мовах здійснено на основі тлумачних та етимологічних словників української та англійської мов, а саме: «Словник української мови» в 11 томах, «Етимологічний словник української мови» у 7 томах за редакцією О. Мельничука, «Этимологический словарь русского языка» М. Фасмера, «Етимологічний словник української мови» в 7-ми томах, “Longman Dictionary of Contemporary English” (5th Edition), “Online Etymology Dictionary” та “Century Dictionary”; також використані дані корпусів: Корпус текстів української мови (Mova.info) та Корпус сучасної англійської мови (Corpus of Contemporary American English).

Етап 1. Етимологія. Походження англійського колоратива *pink* виводять від голландського *pinck*. Існують дві теорії щодо значення голландського слова і як у нього розвинулося колірне значення. За першою теорією, слово *pink* походить від *pinck* в значенні «маленький» (що підтверджується сучасним